

Arbejdet med ligestillingsproblemer i de nordiske lande

I Finland, Norge og Sverige er der oprettet permanente ligestillingsorganer. Ligeløn er gennemført ved lov på Island, hvor spørgsmålet derefter er fulgt op ved senere lovgivning. I det nordiske samarbejde er spørgsmål vedrørende forsørgerbegrebet og kønsrollerne i undervisningen taget op.

1. Finlands delegation for ligestillingsproblemer

Den finske regering nedsatte i 1966 en komité, som skulle undersøge kvindens stilling i det finske samfund samt fremkomme med forslag til, hvorledes kvindens situation kunne forbedres. Komiteens betænkning forelå i 1970. Den indeholder først og fremmest principielle målsætninger, men desuden har komiteen fremsat en række forslag til praktiske foranstaltninger på uddannelsespolitikens, arbejdsmarkedspolitikens og familiepolitikens områder. Blandt andet foreslog komiteen nedsættelse af et permanent organ, som skulle have til opgave at fortsætte det arbejde, komiteen har påbegyndt, dvs. i praksis gennemføre reformer, som kan medvirke til øget ligestilling.

På grundlag af komiteens betænkning stadfæstede republikkens præsident i juni 1972 oprettelsen af Delegationen för jämlikhetsarbetet.

Delegationen består af formand, viceformand og maksimalt yderligere 11 medlemmer, der ligesom deres personlige suppleanter udnævnes af regeringen for højst 3 år ad gangen. Formand er for tiden riksdagsmedlem Meeri Kalavainen. Af delegationens 13 medlemmer er 10 medlemmer af den finske riksdag.

Delegationen har til opgave at virke som samarbejdsorgan for den forskningsvirksomhed, der på forskellige områder er i gang vedrørende den samfundsmæssige ligestilling mellem kvinder og mænd. Delegationen skal i samarbejde med offentlige myndigheder – både

statslige og kommunale – arbejdsmarkedsorganisationer og andre sammenslutninger forbedre reformer, som kan fremme ligestillingen. Delegationen skal følge og fremme virkeliggørelsen af ligestilling i samfundsplanlægningen samt tage initiativ og fremsætte forslag til fremme af forskning, uddannelse og information vedrørende ligestilling. Delegationen skal tage initiativ og fremsætte forslag til lovgivning og administrative bestemmelser, som fremmer ligestillingen, følge udviklingen i udlandet vedrørende spørgsmål i forbindelse med den samfundsmæssige ligestilling mellem mænd og kvinder samt på særlig anmodning fra statsrådets kansli udføre forskning og planlægning vedrørende ligestillingsproblemer.

Følgende undersøgelser m. v. fra delegationens arbejde kan nævnes:

Projekt 1. Kønsdiskriminering på arbejdsmarkedet og dertil medvirkende lovgivning og administrative forskrifter. Der foreligger en undersøgelse vedrørende forholdene i Finland jævnført med undersøgelser i 15 andre lande. På grundlag heraf udarbejdes nu forslag til ændring af lovgivning og administrative bestemmelser samt til rekommandationer til arbejdsmarkedsorganisationerne.

Projekt 2. Afskaffelse af kønsrollerne inden for uddannelse og arbejdsformidling. Undersøgelsen omfatter undervisningsplaner, lærebøger, holdninger hos lærere og elever, læreruddannelse osv., samt rådende praksis og funktionærernes holdning og indstilling inden for erhvervsvejledning og arbejdsformidling.

Projekt 3. Redigering af statistik vedrørende kvindernes stilling. Komitebetænkningen fra 1970 er et meget benyttet opslagsværk, og delegationen har derfor besluttet, at de deri anførte oplysninger vedrørende lovgivning og statistik skal ajourføres.

Projekt 4. Principiel og statistisk undersøgelse af familiepensionssystemet. Undersøgelse er sat i gang vedrørende mulighederne for udnyttelse af tilgængelige informationer om pensionssystemet til planlægning af et forskningsprogram. Undersøgelsen sker i samarbejde med social- og sundhedsmyndigheder, pensionsanstalter m. v.

Projekt 5. Undersøgelse om aktuelle ligestillingsprojekter i forsknings- og planlægningsarbejdet inden for statsforvaltningen og forskellige forskningsinstitutioner.

Videre kan nævnes en igangværende undersøgelse vedrørende ligelønsprincippet og mulighederne for at gennemføre det i praksis. Yderligere en undersøgelse er i gang for at klarlægge den vejledning, som kvinder og mænd modtager hos arbejdsformidlingen.

Delegationen henhører under statsministeren. Der er oprettet et særligt sekretariat for delegationen bestående af en generalsekretær og 3 eksperter.

2. Norges ligestillingsråd

Det norske ligestillingsråd er oprettet af Stortinget i februar 1972 til afløsning af like-lønsrådet, som siden 1959 har haft til opgave at arbejde for gennemførelse af lige løn til kvinder og mænd for samme eller ligeværdigt arbejde og for andre initiativer af betydning for kvindernes stilling i arbejdslivet. Ligestillingsrådet har en formand og 12 faste medlemmer, alle med personlige suppleanter. 2 medlemmer med suppleanter udnævnes efter forslag fra Landsorganisationen i Norge og 2 efter forslag fra Norsk Arbejdsgiverforening. 9 medlemmer udnævnes af Kongen. Rådets medlemmer udnævnes for 4 år ad gangen. Stortingsrepræsentant Sonja Ludvigsen var formand, indtil hun udnævntes til socialminister. For tiden varetages formandsposten af næstformanden i Arbejderpartiet Reiulf Steen.

Ligestillingsrådet virker som rådgivende og koordinerende organ for offentlige myndigheder og giver råd til organisationer i spørgsmål om ligestilling mellem kvinder og mænd. Rådet skal:

- følge udviklingen med sigte på at klarlægge forhold, som modvirker ligestilling mellem kvinder og mænd,
- påvirke gennemførelsen af ligelønskonven-

tionen med sigte på lige løn for arbejde af lige værdi,

- virke for initiativer, som på forskellige områder af familieliv, skole, erhvervs- og samfundsliv fremmer ligestilling mellem kvinder og mænd,
- tage initiativ til særskilt udredningsarbejde, forskning og oplysningsvirksomhed,
- være et kontakt- og samarbejdsorgan for organisationer og publikum i ligestillings-spørgsmål.

Rådet viderefører likelønsrådets arbejde. Det fører løbende oversigter over lønudviklingen og har publiceret rapporter om ligelønsspørgsmål og kvinders fortjenstniveau i forskellige lande og industrigrene. Rådet har rettet henvendelse til myndigheder og arbejdsmarkedsorganisationer om kvinderepræsentation i råd og udvalg, bedriftsforsamlinger m. v., om stillingsannoncering efter køn og om lønmæssig placering af kvindelig og mandlig ufaglært arbejdskraft. Rådet har stillet forslag om ændring i gældende bestemmelser om arbejdstageres rettigheder ved svangerskab og fødsel. Rådet nedsætter underudvalg vedrørende ligelønsspørgsmål.

Rådet har til opgave at gennemgå love og bestemmelser, der modvirker ligestilling, og foretager for tiden en gennemgang af norske regler vedrørende forsørgerbegrebet på grundlag af Nordisk Råds rekommendation nr. 1/1973 angående forsørgerbegrebets udformning.

Rådet har publiceret en oversigt over udvikling og rekruttering ved valg af studieretning 1961-1971 og viderebehandlet dette emne på et seminar. Rådet er i gang med et temahæfte med en kvindehistorisk fremstilling til brug i gymnasiet.

Rådet arrangerer årlige kontaktkonferencer med arbejdsmarkedsorganisationer, kvindeorganisationer, politiske organisationer og offentlige institutioner. Som eksempel kan nævnes konference om bedring af arbejdstageres rettigheder ved svangerskab og fødsel og konference om ligestilling mellem kvinder og mænd i højere uddannelse.

Rådet behandler en del klagesager.

Ligestillingsrådets sekretariat består af 1 sekretariatschef, 3 faste sagsbehandlere samt 1 kontorassistent. Rådets budgetforslag for 1974 er på 664.000 n.kr. I 1973 blev bevilget 573.000 n.kr.

3. Sveriges delegation for ligestilling mellem mænd og kvinder

Delegationen för jämställdhet mellan män och kvinnor er nedsat af statsminister Olof Palme i december 1972.

Delegationen, der har 5 medlemmer og 2 suppleanter, har statssekretær og medlem af riksdagen Thage G. Peterson som formand. Af de øvrige medlemmer er en sekretær i LO, en tillidsmand i TCO, en sekretær i Stor-Stockholms Planeringsnämnd og en landstingsråd med sociale og uddannelsesmæssige spørgsmål som arbejdsområde. 3 af medlemmerne er kvinder.

For at dække delegationens behov for samråd og kontakt udgør repræsentanter for følgende myndigheder en såkaldt stor delegation med 24 medlemmer, heraf 11 kvinder: LO, TCO, SACO, SAF, Kommunförbundet, Landstingsförbundet, Statens Avtalsverk, AMS, Skolöverstyrelsen, Socialstyrelsen, Socialdemokratiske Kvinnoförbundet, Moderata Kvinnoförbundet, Folkpartiets Kvinnoförbund, Centerpartiets Kvinnoförbund, Husmodersförbundet, Frederika Bremer Förbundet.

Hertil kommer en referens-gruppe bestående af erhvervskvinder og hjemmearbejdende kvinder, der bistår delegationen i spørgsmål, som kræver særligt kendskab til lokale forhold samt en rådgivende departementsgruppe med repræsentanter for uddannelses-, arbejdsmarkeds- og sociale myndigheder.

Ligestillingsdelegationen er nedsat for at fremme arbejdet, når det gælder ligestilling mellem mænd og kvinder. Dens hovedopgave er løbende at tilvejebringe det nødvendige grundlag for regeringens beslutninger i spørgsmål, der vedrører ligestilling. En vigtig opgave for delegationen er at samarbejde med arbejdsmarkedets parter, kvindernes organisationer og andre folkelige bevægelser for at fremme bestræbelserne for kvindernes ligestilling på samfundets forskellige områder.

I direktivet for delegationen fastslås, at delegationen skal uddybe og udvikle det helhedssyn, som skal være vejledende for regeringens politik vedrørende ligestilling mellem mænd og kvinder, samt foreslå foranstaltninger, der kan føre denne politik ud i livet. Delegationen skal stimulere og støtte myndighedernes arbejde for ligestilling mellem mænd og kvinder og foranstaltninger med henblik herpå i kommuner, organisationer og erhvervsliv. Delegationen skal videre virke for, at ligestillingsprincip-

perne udbredes og kommer til at præge vurderinger og holdninger på samfundslivets forskellige områder. I samarbejde med folkelige bevægelser og organisationer skal delegationen tage initiativ til en bred studie- og oplysningsvirksomhed til fremme af ligestillingen mellem mænd og kvinder. Endelig skal delegationen drive undersøgelses- og forskningsvirksomhed af betydning for ligestilling mellem mænd og kvinder samt følge den virksomhed, som i øvrigt finder sted på dette område.

Blandt de opgaver, som delegationen foreløbig har taget op, kan nævnes, at delegationen i maj 1973 i en henvendelse til regeringen har påpeget, at kvindernes underrepræsentation i politiske besluttende forsamlinger og i organisationslivet i væsentlig grad dokumenterer mangelen på ligestilling. Det påpeges, at der i mange statslige komiteer helt savnes kvindelig repræsentation blandt medlemmer, eksperter og hovedsekretærer, mens på den anden side de spørgsmål, som behandles, ofte vil give god saglig begrundelse for at udpege kvinder til deltagelse i udvalgsarbejdet. Til de berørte departementsområder har delegationen rettet en særlig henvendelse med anmodning om, at sådanne komiteer kompletteres med kvindelige medlemmer. Herudover har delegationen påpeget betydningen af, at samtlige statslige udvalg fremover sikres kvindelig repræsentation.

I direktivet for delegationen betones fremfor alt kvindernes ret til arbejde. Det påpeges, at en arbejdsfordeling baseret på ligestilling mellem mænd og kvinder stiller store krav til børnepasning og anden service i boligområderne. Delegationen har derfor i en henvendelse til Svenska Kommunförbundet henstillet om en aktiv medvirken til en hurtigere udbygning af børneinstitutioner.

I en henvendelse til regeringen har delegationen fremsat forslag til arbejdsmarkedspolitiske foranstaltninger for kvinder. Delegationen har således foreslået, at arbejdsmarkedsmyndighederne tildeles midler, som i en forsøgsperiode gør det muligt at ansætte arbejdsformidlere, som alene kan tage sig af kvindelige arbejdsøgende. Delegationen har foreslået oprettet 100 specialstillinger til at tage sig af dette arbejde. Delegationen har videre foreslået, at arbejds-givere, som med henblik på senere ansættelse uddanner såvel mænd som kvinder til arbejdsopgaver, som domineres af det modsatte køn, får et særskilt uddannelsesbidrag udbetalt af staten. Bidraget har til formål at sti-

mulere til en alsidig rekruttering af personale og til at udbygge såvel mændenes som kvindernes erhvervsvalgmuligheder. Delegationen har videre foreslået, at virksomheder, som modtager lån eller bidrag som led i erhvervslokaliseringsprogrammet, skal ansætte såvel mænd som kvinder. Som vilkår for bidrag til lokaliseringsuddannelse foreslås, at intet af de to køn får mindre end 40 % af det totale antal uddannelsespladser inden for virksomheden. I henvendelsen vedrørende de arbejdsmarkedspolitiske foranstaltninger peges også på betydningen af udbygningen af børneinstitutionerne samt på kommunikationsproblemet. Hvad det sidste angår, fremhæves at kvinderne mange steder – såvel på landet som i de større kommuner – ikke vil være i stand til at modtage arbejds-tilbud, eftersom de ikke har nogen mulighed for at klare de nødvendige rejser, fordi offentlige kommunikationer helt mangler, eller fordi rejsetiden vil blive urimeligt lang.

Delegationen sorterer direkte under statsministeren.

Delegationens sekretariat består af 1 (mandlig) hovedsekretær samt 3 faste sagsbehandlere foruden kontorassistenter. Til sekretariatet kan knyttes eksperter til udførelse af særlige opgaver. Delegationens forbrug har i 1973 været på ca. 320.000 s.kr.

4. Islands ligelønnsråd

I 1961 gennemførtes en lov om, at kvindelønningerne i perioden 1962–67 skulle øges til samme størrelse som lønningerne til mænd for samme arbejde. Senere er ligeløn fastsat ved lov af 24. april 1973, hvorefter kvinder og mænd skal have samme løn for ligeværdigt arbejde. Ved samme lov forbydes kønsdiskriminering med hensyn til ansættelse, ydelse ud over lønnen, arbejdsvilkår og forfremmelser. Endvidere oprettedes et ligelønnsråd med 5 medlemmer, der udnævnes for 3 år ad gangen. Formanden udnævnes af højesteret, de øvrige medlemmer af socialdepartementet, forbundet af stats- og kommuneansatte, landsorganisationen og arbejdsgiverforeningen.

Ligelønnsrådet har til opgave at virke som rådgiver for myndigheder og organisationer i sager, som vedrører ligestilling mellem kønnene i løn- og ansættelsesspørgsmål, at følge udviklingen på dette område, at undersøge om loven praktiseres og at behandle klager og eventuelt

rejse sag ved domstolene, når loven overtrædes. Ligelønnsrådet blev nedsat i november 1973. Til formand udnævntes højesteretsadvokat Guðrún Erlendsdóttir.

5. Nordisk samarbejde om ligestillingsspørgsmål

På det nordiske kultur- og undervisningsministermøde i Helsingfors i 1969 tog Sveriges daværende undervisningsminister Olof Palme spørgsmålet op om kønsrolleforskning og kønsrollerne i undervisningen, og på grundlag af dette initiativ nedsatte Nordisk Kulturkommission i november 1969 et fællesnordisk udvalg til videre behandling af spørgsmålet. Udvalget fik følgende sammensætning:

- Danmark: Lilly Helveg Petersen
daværende konsulent for voksenundervisning i Danmark, nu borgmester i København
- Finland: Anna-Liisa Sysiharju
docent, nuværende professor ved Pedagogiska institutionen, Helsingfors universitet
- Norge: Eirik Sjømæling
daværende laglig leder af Folkeskolerådet, nu fylkeskolesjef i Nord-Trøndelag
- Sverige: Anna-Greta Leijon, formand
daværende 1. byråsekreterare ved Arbetsmarknadsstyrelsen, nu konsultativ statsråd.

Arbejdsgruppen fik til opgave at fremsætte forslag til foranstaltninger til fremme af ligestillingen mellem kønnene i undervisningen for hermed at tilvejebringe grundlag for en fælles nordisk policy på dette område.

Udvalget har i juni 1972 afgivet en betænkning til Nordisk Ministerråd »Kønsroller och utbildning«, der er udgivet som nr. 6/72 i Nordisk udredningsserie. I betænkningen anbefaler udvalget følgende fællesnordiske initiativer:

1. Udvalget anbefaler nordiske undervisningsministre at fremkomme med en programerklæring om ligestilling.
2. I udviklingsbistand bør de nordiske lande virke for, at vesterlandsk kønsrollemønster ikke påtvinges, og at udviklingshjælp også kommer kvinderne til del.
3. Voksenundervisningen i de nordiske lande bør kortlægges.

4. Et fælles nordisk forsøgs- og forskningsprojekt med henblik på metodik i undervisningen bør startes, understøttes og følges op.

5. En fælles nordisk dokumentation om forskning, læremidler, artikler og anden litteratur bør sættes i gang.

6. En nordisk referensgruppe med den opgave at følge udvalgets arbejde op og overvåge kønsrollespørgsmålene bør udnævnes.

Også med henblik på en ligestilling af mænd og kvinder i forsørgerhenseende er der et nordisk samarbejde i gang. Nordisk Råd holdt i april 1972 en konference om forsørgerbegrebets rolle i dagens samfund, og Nordisk Råd vedtog på den 21. session i februar 1973 en rekommandation nr. 1/1973 til de nordiske landes regeringer om forsørgerbegrebets udformning. Rekommandationen har følgende ordlyd:

Nordisk Råd henstiller til regeringerne i de nordiske lande

1. at foretage en gennemgang af landenes retsregler med henblik på at fjerne sådanne bestemmelser, som fører til forskelsbehandling af mænd og kvinder i forsørgerhenseende,

2. at tilstræbe et ensartet indhold i forsørgerbegrebet og så vidt muligt en ensartet anvendelse af dette ligeledes ensartede syn på mænd og kvinder i forsørgerrollen og dertil knyttet forsørgelsespligt over for børnene og

3. at udforme socialforsikringssystemer i de nordiske lande således at den, der i sit hjem i sin varetægt har små børn, svagelige gamle, andre syge eller handicappede, kommer til at omfattes af systemerne.

Under nordisk socialpolitisk komité er der nu nedsat en kontaktgruppe, der udarbejder en redegørelse for de områder og lovregler, som undersøgelserne om forsørgerbegrebet i de enkelte lande bør omfatte.